

ANAYASA PLATFORMU ULUSAL ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU ÖZETİ

8-9 Aralık 2007 tarihlerinde, “Anayasa Platformu Girişimi” tarafından Ankara’da düzenlenen “Ulusal Çalıştay”da Arama Konferansı ortak akıl üretme sistematığı ile katılımcılar ortak sonuçlara ulaşmışlardır

Gruplarda ve toplu tartışmalarda ayrıntılı bir biçimde ele alınan konuların bir kısmında farklı görüşler dile getirilmiş olsa da aşağıda örneklenen ilkelere ortak aklın ortaya çıktığı söylenebilir. Ortak akıl mutabakat anlamına gelmemelidir. Ulusal Çalıştay’ın temel amacı, anayasa yapım sürecine sivil toplum katılım ve katkısını sağlamaktır.

Ulusal Çalıştay’ın içeriği iki temel kabul üzerine şekillenmiştir. “Anayasa Platformu”, Anayasamız’ın değiştirilemez hükümlerinde ifadesini bulan Cumhuriyet’in temel niteliklerini ve 1995 yılından beri Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde yapılan bir dizi anayasa değişikliği ile benimsenen evrensel insan hakları standartlarını kazanım saymıştır. Bir başka ifadeyle, “Platform” bu konularda “geri adım” sayılabilecek tartışmaların anayasa yapım sürecine olumlu bir katkı sağlamayacağı düşüncesinden hareket etmiştir. Esas olarak bu iki kabulün katılımcılar tarafından da büyük çoğunlukla teyit edildiği gözlenmiştir.

Ortak sonuçlar şu başlıklar altında özetlenebilir:

1. **Anayasa bireyi esas alan bir anlayışla kaleme alınmalıdır.**
2. **“Eşitlik” ilkesine ilişkin sonuçlar:**
 - a. Tüm vatandaşlar kanun önünde eşittir hükmü Anayasada muhafaza edilmelidir, hiçbir gerekçeyle ayrımcılık yapılmamalıdır.
 - b. Engellilerin, yaşlıların, gençlerin ve çocukların hakları bu konudaki uluslararası sözleşmeler uyarınca öncelikli olarak korunması güvence altına alınmalıdır.
 - c. Kadın-erkek eşitliğinin uygulamada da hayata geçirilmesini sağlayacak anayasal tedbirler alınmalıdır. Bu amaçla, özellikle kadınlar açısından sosyal ve siyasi alanda “pozitif ayrımcılık” ilkesinin etkin bir biçimde uygulanmasını sağlayacak nitelikte anayasal düzenlemeler yapılmalıdır.
3. **Temel hak ve özgürlüklere ilişkin sonuçlar:**
 - a. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin kısıtlamalar net tanımlamalarla yapılmalıdır.
 - b. Başta “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” ve “Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” olmak üzere Türkiye’nin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşmelerin hükümlerine aykırı kısıtlama yapılmamalıdır.
 - c. Düşünce, ifade ve basın özgürlükleri etkin biçimde teminat altına alınmalıdır.
 - d. Okul öncesi eğitim ve 12 yıllık temel eğitim zorunlu olmalıdır. Herkes bu haktan eşit ve ücretsiz olarak yararlanmalıdır. Bu hak ebeveynler dahil hiç kimse tarafından engellenememelidir.
 - e. Kamu çalışanlarının toplu sözleşmeli, grevli, sendikal hakları tanınmalıdır.
 - f. Sosyal devletin bir gereği olarak sosyal güvenlik hakkı tüm çalışanlara eşit biçimde sağlanmalıdır.
 - g. Sürdürülebilir bir çevrede yaşama hakkı ile canlı ve cansız varlıkların “sürdürülebilir yaşamı” güvence altına alınmalıdır.
4. **Seçme, seçilme hakkı ve siyasi partilere ilişkin sonuçlar:**
 - a. Seçmenle temsilcileri arasındaki bağların güçlendirilmesini sağlayacak tedbirler alınmalıdır. (Bu amaçla, İki turlu dar bölge seçim sistemi düşünülebilir).
 - b. Mevcut seçim sistemi korunacaksa ülke barajı temsilde adaleti sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

- c. Anayasa’da; “demokratik devlet” ilkesinin tam anlamıyla uygulanmasını ve siyasi katılımın bireyler ve sivil toplum örgütleri düzeyinde teşvik edilip artırılmasını sağlayacak hükümlere yer verilmelidir.
 - d. Kamu çalışanlarına siyaset yapma hakkı verilmelidir.
 - e. Siyasi partilerde demokratik işleyiş anayasal güvence altına alınmalı, partilerin finansmanı şeffaflaştırılmalıdır.
- 5. Yasama ve yürütme organlarının yapısı, işleyişi, görev ve yetkilerine ilişkin sonuçlar:**
- a. Kuvvetler ayrılığı ilkesi, yasama ve yürütme organları arasındaki ilişkilerde bir tarafın diğerine üstünlüğünü engelleyecek biçimde yeniden tanımlanmalıdır.
 - b. Yasama organının iki meclisli olarak yeniden düzenlenmesi düşünülebilir.
 - c. Kürsü dokunulmazlığı hariç milletvekili dokunulmazlığı kaldırılmalıdır.
 - d. Cumhurbaşkanı’nın yetkileri sınırlandırılmalıdır.
 - e. Yerel yönetimler güçlendirilmeli; aynı ölçüde “hesap sorulabilirliği”, “şeffaflığı” ve “katılımcılığı” artırılmalıdır.
 - f. Üniversitelerin bilimsel, mali ve idari özerkliği sağlanmalıdır.
 - g. YÖK, RTÜK, Rekabet Kurulu, BDDK, EPDK ve benzeri düzenleyici ve denetleyici kurumlar anayasal güvence altında bütünüyle özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- 6. Yargı organının yapısı, işleyişi, görev ve yetkilerine ve “Hukuk Devleti” ilkesine ilişkin sonuçlar:**
- a. Yargı bağımsızlığının sağlanması amacıyla hakimlik teminatı anayasada muhafaza edilmelidir.
 - b. Hakim ve savcılara ilişkin mesleğe alınma, denetim ve özlük konularının “Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu” tarafından yürütülmesi sağlanmalıdır.
 - c. “Hukuk Devleti”nin güvencesi olan yargı bağımsızlığı tam olarak sağlanmalı, Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu’na siyasi müdahale olmamalı, Kurul üyeleri hakim ve savcılar tarafından seçilmelidir.
 - d. Yargılama sistemindeki ayrıcalıklar kaldırılmalıdır.
 - e. “İddia” ve “Savunma” makamlarının eşit konumlanması sağlanmalı; Anayasaya “Savunma bağımsızdır ve yargının kurucu unsurudur.” hükmü konularak savunma makamı anayasal güvenceye alınmalıdır.
 - f. İdari yargıda birlik sağlanmalıdır.
 - g. İdarenin bütün işlem ve eylemleri istisnasız yargı denetimine tabi olmalıdır.
 - h. “Kamu Denetçiliği” (*Ombudsperson*) anayasal bir kurum haline getirilmelidir.
- 7. Meclise tasarı sunma ve kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası ile Anayasa Mahkemesi’ne başvurma hakkı, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütlerine de tanınmalıdır.**
- 8. Anayasanın ekonomik boyutuna ilişkin sonuçlar:**
- a. Ekonomik istikrarı ve iyi işleyen bir piyasa mekanizmasını esas alan bir ekonomik model “Sosyal Devlet” ilkesi de gözetilerek anayasada düzenlenmelidir.
 - b. Tarım, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde piyasaların işleyişinin yetersiz kaldığı veya bölgesel dengesizliklerin baş gösterdiği hallerde tarımsal destekler başta olmak üzere, etkin bir devlet yardımları sisteminin hayata geçirilmesi için devletin gerekli önlemleri alması anayasal güvence altına alınmalıdır.
 - c. “Ekonomik Sosyal Konsey” anayasal bir kurum haline getirilmelidir.
 - d. Kamu kaynağı kullanılan bütün bütçeler hesap sorulabilirlik esasına dayanılarak, şeffaf ve denetime açık olmalıdır.

İLERDE YAPILACAK ÇALIŞMALAR

Ulusal Çalıştay'da yapılan tartışmalar toplumda var olan uzlaşma noktalarının tespiti için bir fikir vermektedir. Tartışılan tüm konular ve uzlaşmazlık noktaları geniş raporda ayrıca açıklanacaktır. Ulusal Çalıştay, ayrıca, tartışmanın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi için, bazı konularda derinlemesine çalışmalar yapılması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla öncelikle üç adet ihtisas komisyonu (Dengeleme ve Denetleme Mekanizmaları, Kamu Yönetiminde Etkinlik, Ekonomik ve Sosyal Haklar Komisyonları) oluşturularak, uzman görüşlerinin derlenmesi gerektiğine karar verilmiştir. Komisyonların bir an önce faaliyete geçip, ilk raporlarını üretmeleri hedeflenmektedir. Bu raporların da ele alınacağı ikinci çalıştayımızı ise Şubat ayında İstanbul'da düzenlemeyi planlıyoruz.

Esas amacı anayasa metnini kaleme almak olmayan; TBMM'ye yapacağı çalışmalarda katkı sunmayı hedefleyen bu tür girişimler; ileride yapılacak Anayasa'nın meşruiyetinin artması, ortaya çıkacak metne sivil toplum örgütlerinin sahip çıkması ve nihayetinde "sosyal sözleşme" niteliğinde bir anayasaya ulaşılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, "Ulusal Çalıştay" başlangıçta amaçlanan hedefine ulaşmıştır. Çalıştay, bir yandan sivil toplumu anayasa yapım sürecine katmak için nasıl bir mekanizma kullanılması gerektiği konusunda bir örnek oluştururken, diğer yandan sivil toplumun anayasa konularında nasıl somut bir katkı sağlayacağını göstermiştir. Bütün bunların ötesinde, Çalıştay sonucunda elde edilen en önemli kazanım, "katılımlı" bir anayasa yapım sürecinin ana hatlarının ve ortak bir iradenin ortaya çıkmış olmasıdır.

EK.1. ULUSAL ÇALIŞTAYDA UYGULANAN ARAMA KONFERANSI YÖNTEMİ

Arama Konferansı ortak akıl yaratmayı amaçlayan katılımlı bir planlama metodolojisidir. Bir grup iddia sahibi (stakeholder), metodolojinin ön gördüğü mantık içerisinde en ideal gelecekleri ortaya çıkartacak yaratıcı stratejileri, işbirlikçi bir tutumla tasarlarlar.

Ortak görüş yaratmayı, ortak sorunlara çözüm bulmayı, daha iyiye ulaşmak, gelişmek için neler yapılması gerektiğini belirlemeyi ve ortak hedefler seçmeyi sağlayan bir çalışma düzenidir. Klasik olmayan konferans düzeni içinde, ortak akıl aramak üzere 40 dolayında “iddia sahibini” 2-3 gün süre ile biraraya getirir. İddia sahipleri, konu ile ilgili, o konuda çalışıp bir tecrübe kazanmış karar vericiler ve bilgi birikimi olan kişiler diye tanımlanır. Aranılan şey ortak akıldır. Katılımcıların birbirlerini ikna ederek geliştirecekleri ortak akıl arama konferansının her aşamasında aranır ve bulunur. Klasik konferans düzenlerinde bir veya birkaç kişi çıkıp belirli konuları anlatır ve geri kalanlar dinler; Arama Konferansında ise, tam tersine, katılanların tamamı bir düzen içinde konuşarak bir sonuca ulaşır.

Beyin fırtınaları, tartışma ve yorum konuları genelden özele doğru yürür ve evvelden tanımlanmış olan "konferans görevi" tamamlanınca sona erer. Bilim adamı Fred Emery tarafından sistem düşüncüsü ve grup dinamiği teorilerine dayandırılarak kurulmuş bir metodolojidir. Çok çeşitli sorunlarda ve kurumlarda Amerika, Kanada, Avustralya, İngiltere ve Norveç gibi ülkelerde son 20 yıldır kullanılmaktadır. Son beş senedir Türkiye'de çeşitli holding, dernek, sektör kuruluşu, kamu kuruluşu ve şirketlerde 400'ün üzerinde uygulamaya sahiptir.

Arama konferansının amacı, normal olarak direkt ilişkide bulunmayan kişileri bir araya getirip, onları katılımlı bir tasarım ve problem çözme süreci içine sokmasıdır. Toplantı, büyük gruptan küçük gruplara bölünerek, organik bir şekilde, konferans görevini bitirinceye kadar çalışır. Konferansın sonuca götürülmesinde bir yürütücü bulunur. Yürütücü tartışmanın içeriğine karışmaz ve içerik ile ilgili özel uzman olması gerekmez. Yürütücünün rolü süreç ve zamanlama garantörü olmaktadır.

Ulusal Çalıştayın Katılım ve Diyalog Şartları

- **Ortak Geleceğe Odaklanma:** Katılımcıların mevcut pozisyonlarını korumaya değil arzulanan daha iyi bir ortak geleceği keşfetmeye odaklanmaları beklenir.
- **Şahsi Katılım:** Katılımcılar kurumlarının sözcüsü olarak değil şahısları adına katılırlar.
- **Çalışma Sistematiğine Uyma:** Arama Konferansı klasik bir konferans türü değildir. Uzun konuşmalar yapılmaz. Katılımcılar metodoloji yönlendirmesi doğrultusunda katkılarını yaparlar. Diyalog akışı bir yöntem ile düzenlenir, katılımcıların yöntemin gerektirdiği düzene uymakla yükümlüdürler.
- **Diyalog ve Açıklık:** Katılımcılardan kendi fikirleri kadar diğer fikirleri dinlemeye önem vermeleri, yeni ve alışılmamış fikirlere önyargılı yaklaşmamaları, kavgacı değil uzlaştırıcı olmaları beklenir.
- **Fikirlere Tolerans:** Her görüş meşrudur, fikirleri yüzünden kimse katılıma fırsatından men edilemez ve dışlanamaz. Katılımcıların, toplantı öncesi veya sonrası her türlü sindirici söz veya hareketten kaçınmaları gerekmektedir; bu davranışlarda bulunan katılımcılar oturumlara girme şansını yitirebilirler.
- **Katılımda Eşitlik:** Toplantı süresince rütbe, statü, yetki, yaş veya bir meslek grubuna ait olmak, oturumlarda bir öncelik veya bir ayrıcalık sağlamaz. Katılanların uzman olmaları gerekmez ve beklenmez.
- **Gönüllü Katılım:** Toplantıya katılanların gönüllü katılmış olması önemlidir.
- **Tam Katılım:** Çalışmaya kısmi katılım olmaz. Katılanlar tüm toplantıya katılırlar. Konferans sürecinin evreleri birbiri arasında ilişkili olduğu için bir parçasına katılıp öbür parçasına katılmamak olmaz. Toplantı esnasında her türlü mobil haberleşme araçları kullanılmamalıdır
- **www.anayasaplatformu.net** adresindeki “Anayasa nedir, ne değildir” bölümündeki bilgilendirme yazısını okuyarak çalışmaya anayasa içeriği hakkında bilgilenmiş olarak gelmek gerekir.

Anayasa Platformu

SözSizde

- **Rahat çalışma ortamı:** Katılımcıların çalışmaya formel olmayan rahat giysilerle gelmeleri önerilir.

EK.2. ANAYASAL KAZANIMLAR

Bu “Anayasa Platformu”, iki temel alanda “geri adım” sayılabilecek tartışmaların anayasa yapım sürecine olumlu katkı sağlamayacağı düşüncesinden hareketle, bu alanlardaki mevcut kazanımları “Anayasa Çalıştayına” yapılacak katkıların “doğal sınırı” olarak kabul etmektedir: (1) Yürürlükteki Anayasamız’ın değiştirilemez hükümlerinde garanti altına alınan Cumhuriyet’in temel nitelikleri; (2) Özellikle Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde, evrensel insan hakları standartlarının iç hukuka aktarılması amacıyla, anayasal sistemimizde yapılan değişiklik ve yenilikler.

I-CUMHURİYET’İN TEMEL NİTELİKLERİ

1. İnsan Haklarına Saygı
2. Atatürk milliyetçiliği
3. Demokratik Devlet
4. Laik Devlet
5. Sosyal Devlet
6. Hukuk Devleti
7. Anayasamız’ın 3. maddesinde; “Ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlük” kavramıyla ifade edilen “üniter” devlet yapısı
8. Devletin resmi dilinin Türkçe olması
9. Bayrak, Milli Marş ve Başkente ilişkin düzenlemeler
10. Başlangıçta belirtilen temel ilkeler

II-EVRENSEL İNSAN HAKLARI STANDARTLARININ ANAYASAL SİSTEMİMİZE AKTARILMASI AMACIYLA YAPILAN DÜZENLEMELERE ÖRNEKLER

1. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında her temel hak ve özgürlük için geçerli olan “genel sınırlama” sebeplerinin kaldırılması
2. İdam cezasının kaldırılması
3. “Kanunla yasaklanmış dil” kavramının Anayasa’dan çıkarılması
4. Toplu suçlarda “gözaltı” süresinin 15 günden 4 güne indirilmesi
5. Özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve haberleşme özgürlüğüne ilişkin maddelerde yapılan evrensel insan haklarına uygun düzenlemeler
6. Dernek ve sendika kurulmasını kolaylaştıran düzenlemeler
7. Siyasi partilerin kapatılmasını zorlaştıran düzenlemeler
8. “Adil yargılanma” ilkesinin anayasal sistemimize girmiş olması
9. “Devlet Güvenlik Mahkemeleri”nin anayasal sistemimizden çıkarılmış olması
10. İnsan haklarına ilişkin milletlerarası andlaşmalara yasalar karşısında üstünlük tanınması